

МИР КАО СВРХА ВОЈСКЕ*

Драган Станар**

Достављен: 19. 09. 2021.

Језик рада: Српски

Кориговано: 01. 10. 2021.

Тип рада: Прегледни рад

Прихваћен: 08. 10. 2021.

DOI број: 10.5937/vojdelo2103036S

Однос политичког система, а у ширем смислу и политичке заједнице, према војсци у великој је мери дефинисан схватањем улоге и сврхе коју војска има у једном друштву. Неразумевање истинске сврхе војске често доводи до неадекватног вредновања ове институције, како у политичком систему, тако и од стране шире јавности. Циљ рада јесте дефинисање мира као сврхе војске, које ће омогућити исправно схватање њене виталне политичке улоге као нужног оквира и предуслова постојања и функционисања свих осталих институција у друштву. У раду се анализира перцепција улоге институције војске и њених припадника и нуди алтернативна дефиниција њене функције и сврхе, која олакшава исправан увид у улогу војске у друштву и осликава њена суштинска природа. Интуитивно поимање улоге војске, кроз погрешно интерпретирање инструмента (рата) као саме сврхе, редукује и њену сврху на рат, а тиме и детерминише однос лаичке политичке јавности према овој институцији и њеним припадницима. Зато је неопходно понудити адекватан одговор на питање: зашто је сврха војске заправо мир а не рат, какав је то мир, и којим функцијама ова институција испуњава своју улогу. Закључује се да овако дефинисану сврху „доброг“ мира војска реализује двоструко – у миру његовим очувањем кроз функцију одвраћања, а у рату његовим што бржим успостављањем кроз победу.

Кључне речи: *војска, мир, рат, сврха, средство, закони*

* Рад је настао као део истраживања на научном пројекту Војне академије Универзитета одбране „Војска у политичком систему Србије“ који финансира Министарство одбране Републике Србије (број пројекта ВА-ДХ/1/19-21)

** Факултет за међународну политику и безбедност, Универзитет Унион – Никола Тесла, Београд, Република Србија, draganstanar@unionnikolatesla.edu.rs

Увод

Један од заједничких именитеља значења атрибута постмодерни, постисторијски, неолиберални, итд., којима се често описује и одређује савремено доба, свакако је превредновање, преиспитивање и ревалоризација основних вредности људских друштава, које су вековима, а можда и миленијумима, чиниле сам духовни темељ стабилности и постојања сваке људске заједнице.¹ Међутим, савремено доба и модерна људска друштва не доносе само преиспитивање вредности, већ и готово свих осталих феномена, укључујући и виталне друштвене механизме, процесе и институције. Преиспитивање значаја, функције, улоге и уопште смисла постојања одређених институција у модерним друштвима, чак и оних од виталног и насушног значаја, као што су оружане снаге, веома често добија размере неомеђене критике и оспоравања, нарочито имајући у виду комуникацијску револуцију нових медија који омогућавају снажан друштвено-политички притисак.² Овакво некритичко преиспитивање и превредновање значаја и уопште постојања институција као што су оружане снаге условљава и њихову позицију у друштву, тј. однос политичког система и целокупне политичке заједнице,³ али и друштва према њима, однос који у великој мери одређује и статус тих институција унутар друштва.

Уколико, за потребе овог рада, занемаримо очите и недвосмислено јасне силе⁴ које латентно стоје иза оваквих процеса превредновања и преиспитивања кључних друштвених институција, суочићемо се са непријатном чињеницом да је често пуко неразумеваше и несхватање значаја, функције и сврхе одређене институције у корену њеног неповољног статуса и положаја унутар друштва и политичког система и неадекватног односа политичких елита које доносе кључне политичке одлуке. Институција војске, односно оружаних снага једне земље, често заузима позицију у друштву и унутар политичког система која неадекватно осликава њен есенцијалан значај и важност за постојање и оптимално функционисање не само свих осталих елемената

¹ Шире о процесима које подразумева постмодерно схватање света у: Ilija Kajtez i Dragan Stanar, „Postmodern Thought and Modern World”, *Creating Sustainable Community*, Proceedings, Univerzitet Union Nikola Tesla, 2021, p. 333-346.

² Овакав оркестриран притисак путем нових медија неретко је намерно конструисан и представља облик субверзивног деловања и све популарније средство у арсеналу такзваног „хибридног” рата.

³ Под политичком заједницом (*political community*) не подразумевамо њено примарно значење, већ целокупну „професионалну” политичку сцену, тј. заједницу људи која се бави политичким пословима и учествује у процесу доношења политичких одлука, на свим нивоима унутар политичког система.

⁴ Немогуће је занемарити утицај субверзивних активности заинтересованих сила и тзв. *stakeholder*-а у креирању статуса и перцепције носећих друштвених вредности и институција, чије је слабљење у њиховом директном интересу. Такође, дубока идеолошка заслепљеност веома често може водити оваквим процесима, у којима се препознаје „реструктурирање” света по угледу на идеолошки прихватљив и пожељан образац чије вредности, као што су космополитизам, друштвени атомизам, екстремни либерализам, итд., могу бити некомпатибилне са постојањем било каквих чврстих и традиционалних друштвених институција.

и институција политичког система, већ и целокупног друштва. Један од разлога за ову појаву јесте и поменуто неразумевање њене сврхе и намене. Зато је исправно и потпуно разумевање улоге и сврхе оружаних снага нужна претпоставка објективног и исправног вредновања ове институције, адекватног односа политичког система према војсци и одговарајућег статуса и угледа припадника војске у друштву.

Војска и рат

Иако се појам војске или оружаних снага обично одређује као „субјект одбране виталних државних и националних вредности и интереса“⁵ од претњи које, углавном, долазе споља, он се интуитивно првенствено поима као значењски нераздвојан од појма рата. Појмови војске и рата свакако нису идентични или еквивалентни појмови,⁶ али су сам феномен рата и његова суштинска природа неодвојиви од разумевања војске и њене улоге. Стога и не чуди што се ова два појма веома често доживљавају као нужно и нераскидиво повезана, до те мере да се појам војске готово интуитивно „редукује“ на појам рата, у смислу разумевања природе, намене, функције и сврхе војске. Ова, донекле и очекивана, честа грешка у редуковању целокупног смисла и функције војске на рат има веома негативне и дубоке импликације по статус и положај војске и њених припадника у друштву, и на однос остатака политичког система са институцијом војске, тј. оружаних снага. Један од фактора који доприноси таквој перцепцији војске је и употреба појма „одбрана“, који је незаобилазан у контексту војске.⁷ Као што се могло приметити у самом дефинисању појма војске, али и у дискурсу војске и у појмовима који се користе у контексту војске,⁸ незаобилазно је перципирати војску као институцију која служи за одбрану земље,⁹ уз имплицитно подразумевање коришћења оружане силе као средстава од-

⁵ Неђо Даниловић, Миодраг Гордић и Срђан Благојевић, *Савремени системи безбедности*, Завод за уџбенике, Београд, 2015, стр. 309.

⁶ У најширем могућем смислу, можда је једино могуће посматрати ове појмове као два интерферирајућа појма, мада је и то упитно. Шире о односима између појмова у: Гајо Петровић, *Logika*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2011, стр. 29-33.

⁷ Занимљиво је да се данашње Министарство одбране Велике Британије првобитно називало „Ратни кабинет“ (*War Office*), и то све до 1964. године. Слично је и са данашњим Секретаријатом одбране Сједињених Америчких Држава, који је претходно носио називе „Ратни секретаријат“ (*Department of War*) и „Ратни кабинет“.

⁸ Војска Србије дефинисана је као институција која „брани земљу од оружаног угрожавања споља“, државни органи „надлежни“ за војску називају се министарства или секретаријати одбране, док се у многим земљама (Финска, Аустралија, Израел, Ирска, итд.) уместо синтагме „оружане снаге“ користи синтагма „одбрамбене снаге“, тј. *defense forces*. Чак је и у целокупном систему безбедности једне државе, према неким ауторима, војска сврстана у подсистем који се назива „систем националне одбране“, који је различит од подсистема „националне безбедности“. Шире у: Зоран Драгишић, „Систем националне безбедности – покушају дефинисања појма“, *Војно дело*, 3/2009, стр. 165.

⁹ Поред одбране, све савремене оружане снаге имају и додатне мисије, као што су подршка цивилним институцијама и учешће у међународним мировним мисијама. Међутим, примарна и основна функција сваке војске увек је одбрана земље од оружаног напада.

бране.¹⁰ Међутим, једна од специфичности појма одбрана јесте што она „по својој природи нужно претпоставља постојање актуелног напада“¹¹ који јој, дакле, нужно претходи. Сама реч одбрана у српском језику примарно означава „меру заштите од непријатељског напада“,¹² тј. појаву којој хронолошки мора претходити напад. И у контексту оружаних снага оружаног одбрани мора да претходи напад, док се категоријом преемптивног¹³ удара означава деловање које се дешава пре постојања напада непријатеља – „против агресора који је формирао намеру да нападне и чији напад је изванредан, али још није почео“.¹⁴ Нажалост, „разлика између превенције и преемпције постала је замућена“¹⁵ у савременом свету, нарочито после терористичких напада на Њујорк и Вашингтон 2001. године.

Дакле, када војска „брани земљу од оружаног угрожавања споља“,¹⁶ односно од напада који нужно претходи одбрани, говоримо о облику политичког насиља који називамо рат. Иако се граница између различитих појавних облика политичког насиља веома замаглила у савременом свету, рат најшире можемо дефинисати као сложени облик политичког насиља који подразумева „масовно, релативно дуготрајно, колективно сукобљавање супротстављених политичких заједница коришћењем, пре свега оружаног насиља, које се врши и директно и индиректно, а за циљ има наметање воље противнику, или његово потпуно истребљење“.¹⁷ Имајући то у виду, не чуди често лаичко интуитивно закључивање, које је у крајњој линији нетачно, по којем је онда сврха војске рат, односно одбрана од оружаног напада споља. Овакав закључак, иако плод плитког и површног разумевања како војске тако и рата, има интересантне импликације. Уколико се оружане снаге доживљавају као институција чија је сврха рат, њихово постојање и функционисање у времену у којем нема напада или назнака на-

¹⁰ Интереси и вредности земље могу се бранити и на друге начине – дипломатијом, економијом, културом, итд. – али ништа од тога примарно не спада у делокруг онога за шта су намењене оружане снаге једне државе.

¹¹ Драган Станар, *Етика међународне политике*, Добротољубље, 2021, стр. 309.

¹² *Речник српског језика*, Мирослав Николић (ур.), Матица српска, Нови Сад, 2011, стр. 841.

¹³ Постоји значајна разлика између превентивног и преемптивног удара, нарочито посматрано из перспективе моралне и правне оправданости. Разлику између стања превенције и преемпције, поред осталог, конституишу фактори као што су извесност напада, близина претње и очекиване последице непредузимања удара. Када се достигне „тачка довољне претње“, тј. кад удар постане рефлексан, „као дизање руку у одбрану у последњем тренутку“, може се говорити о преемптивном удару. Majkl Volzer, *Pravedni i nepravedni ratovi*, Službeni glasnik, Beograd, 2010, str. 113-114.

¹⁴ David Rodin, *War and Self-Defense*, Clarendon Press, Oxford, 2004, pp. 113.

¹⁵ Hew Strachan, „Preemption and Prevention in Historical Perspective“, in Henry Shue and David Rodin (ed.) *Preemption: Military Action and Moral Justification*, Oxford University Press, Oxford, 2007, pp. 36.

¹⁶ Војска Србије, „О војсци“, доступно на: http://www.vs.rs/sr_lat/jedinice/vojska-srbije (приступљено 27.7.2021)

¹⁷ Драган Станар, *Праведан рат – између апологије и обуздавања рата*, Добротољубље, Београд, 2019, стр. 25.

пада, тј. у времену мира, не може се исправно разумети. Овакво неразумевање нажалост води до неадекватног вредновања положаја ове институције и неадекватног односа према њој од стране остатка политичког система и шире јавности у периоду мира. Јер, из разумевања да војска *служи* за рат, нажалост долази и склоност ка закључивању да војска *не служи ничему* када рата нема, или када нема назнака да ће га бити – одбрана је по дефиницији немогућа када не постоји напад, а напад је нешто што ће *можда* некада доћи, а *можда* никада и не дође. Што је дужи период мира, све се више доводи у питање оправданост постојања институције чија је сврха нешто чега тренутно нема, а можда нема ни на видику. Из оваквог закључивања следи и перцепција војске од стране јавности као терета друштву, као прескупе, сувишне, прегломазне и коначно непотребне¹⁸ институције за коју се сваке године издвајају средства која могу „боље” да се потроше на ствари од којих друштво има тренутну корист.¹⁹ Из тога природно следи и да је статус припадника оружаних снага у друштву, еуфемистички речено, неодговарајући. Нажалост, није реткост да овакву погрешну перцепцију војске са лаичком јавности деле и неки делови политичке заједнице и политичког система, што положај институције оружаних снага и њених припадника чини још неповољнијим. Због тога је неопходно понудити теоријско разјашњење природе оружаних снага и направити дистинкцију између *сврхе* војске и *инструмента*, односно *средстава* којима се та сврха испуњава у настојању побољшања позиције оружаних снага у друштву и политичком систему.

Војска и мир

Рат и мир представљају својеврстан дијалектички пар – не само да се ова два феномена налазе у односу супротности, већ су и у таквом дијалектичком односу у којем се један нужно дефинише непостојањем другог.²⁰ Исправно и потпуно дефи-

¹⁸ Оваква перцепција (не)намерно је наравно оснажена и неолибералним ставовима да процес глобализације доноси гаранцију мира, да демократске земље не ратују једна против друге, да националне војске треба да замени наднационална глобална оружана сила, итд.

¹⁹ Реакције лаичке јавности, али и дела медија и организација цивилног друштва, на куповину нових материјално-техничких средстава за војску, на повећавање примања припадника војске, на изградњу станова за војна лица, итд., недвосмислено указују на овај феномен, јер се, по правилу, јавности сервира рачуница по којој је за та средства могао бити направљен/реновиран велики број болница, обданишта, паркова, итд. Недавна јавна дискусија о оправданости одмрзавања обавезе служења војног рока поново је изазвала лавину реакција по којима би се средства намењена за ову активност трошила узалудно и бесмислено, и по којима би политички одговорно и морално исправно било преусмерити та средства на нешто што је „корисно” за друштво.

²⁰ „Дијалектика рата и мира захтева да основна премиса сваке дефиниције мира буде одсуство рата, док се рат логично дефинише као стање у којем је прекинут, тј. не постоји, мир”. Драган Станар, „Теорија праведног мира: импликације и опасности нормативне теорије праведног мира”, *Политичка ревија*, Vol. 68, 2/2021, стр. 89.

нисање мира стога је условљено негацијом рата, односно, како Бабић закључује, „мир’ представља име за стање ствари које добија своје значење само у односу на своју супротност, наиме на стање одсуства мира”,²¹ тј. на стање рата. Све оно што супстантивно чини мир – стабилност, предвидљивост, (релативна) контрола будућности и, наравно, јасно дефинисани и спроводљиви закони – бива суспендовано у рату у којем важе „правила” и норме који су незамисливи у миру.²² Имајући у виду суштинску супротност саме природе феномена рата и мира, опасна последица доживљавања рата као сврхе постојања војске била би њена „несврховитост”, малтене сувишност у стању мира које је, по дефиницији, стање у којем не постоји рат и које са њим нема додирних тачака. То, наравно, не значи да је наша асерција да феномен рата нема места у контексту војске – напротив, он је дефинитивно централни и примарни за оружане снаге, али не као *сврха* већ као *средство* којим се остварује сврха. Сама *сврха* војске јесте *мир*. Перцепција средстава или инструмента којим се оружане снаге користе као саме сврхе њиховог постојања очито је у овом случају гротескно погрешна, будући да се исправна сврха мира не замењује тек неком другом (погрешном али сличном, блиском и сродном сврхом), већ управо супротном и са миром неспојивом – ратом. Разумевање рата као сврхе војске једнако је погрешно као и разумевање хапшења као сврхе полиције, расецања стомака као сврхе хирурга или одрицања као сврхе хришћанства. Сврха, функција и смисао оружаних снага није, дакле, да воде рат већ да постигну, сачувају и заштите мир.²³ *Средство* или *инструмент* којим се испуњава ова сврха, поред осталог, јесте и рат.

Рат није једино, али је свакако примарно средство остваривања сврхе мира за оружане снаге.²⁴ Циљ оружаних снага у рату јесте постизање мира кроз победу, и то што брже и ефикасније и са што мање страдања на обе стране.²⁵ У томе

²¹ Jovan Babić, „The Structure of Peace”, *Filozofski godišnjak*, 21/2008, pp. 194.

²² Шире о разликама у самој природи два феномена у: Zoran Pavlović i Dragan Stanar, „Ubištvo u ratu: mržnja bez zločina i zločin bez mržnje”, *Human Rights Protection*, 1/2019, str. 75-88.

²³ Аутори чак сматрају да су оружане снаге директно одговорне и за *изградњу* мира током рата, будући да могућност мира у великој мери зависи од начина ратовања. Шире у: Драган Станар, *Праведан рат – између апологије и обуздавања рата*, Добротољубље, Београд, 2019, стр. 201-296. Илија Кајтез, Срђан Старчевић, Војана Руџић, „The Essence of Phenomenon of Peace and the notion of Peace Building”, *Vojno delo*, 8/2018, pp. 5–23.

²⁴ Треба напоменути да војске учествују у ратовима о чијем започињању нису одлучивале, над чијим трајањем немају контролу и о чијем завршетку такође не одлучују. Одговорност за рат је у сфери политике, а не у сфери војске. Сам феномен рата је, заправо, потпуно бесмислен уколико се посматра ван политичког контекста. Као што Старчевић и Благојевић поентирају, „рат има своју граматику, али нема своју логику, јер је његова логика увек у сфери политичког”. Срђан Старчевић и Срђан Благојевић, „Кревелдов спор са Клаузевцем – Да ли је смисао рата политички?”, *Српска политичка мисао*, Vol. 56, 2/2017, стр. 119-120.

²⁵ То је једна од ствари која разликује оружане снаге од других актера рата, као што су паравојне формације и приватне војне компаније, за које се не може увек тврдити да за циљ имају што брже окончање рата, нити што мање страдања. Шире у: Dragan Stanar, „Paramilitary Organizations and Private Military Companies in War: How to Restrain What You Do Not Control?”, in Patrick Mileham (ed.), *Jus Post Bellum – Restraint, Stabilisation and Peace*, Brill Nijhoff, Leiden/Boston, 2020, pp. 362-387.

се још једном огледа истинска сврха војске – да је рат сврха војске свакако би било бесмислено тежити његовом што бржем и ефикаснијем завршетку, тј. постизању мира. Штавише, како то примећује Хантингтон (Huntington) у свом чувеном делу *Војник и држава* у којем дискутује о положају војске у друштву, често се из војске чује најгласније противљење рату када та опција дође „на сто”, јер „војник има склоност да себе види као вечиту жртву цивилног хушкања на рат”.²⁶ Чини се заиста да мир некада нема већих заговорника од оних који су део оружаних снага. Мир којем се тежи и који се остварује ратом, међутим, није било какав мир. Још од Аристотела и Аурелија Аугустина преко Канта па до данас тече непрекидна нит идеје о трајном и одрживом миру као циљу рата. Свакако да мир који се тежи остварити ратом мора бити бољи од онога који је постојао, јер је очигледно да је стање *ante bellum* било неодрживо и да је генерисало *casus belli*. Зато је потребно често нагласити да мир увек у себи мора садржати опцију и могућност рата, јер без те опције у миру не постоји кључна вредност слободе.²⁷ Иако феномен мира заиста има „*prima facie* позитивну а рат негативну вредност”²⁸ апсолутно је могуће, и нажалост неретко, да мир постане неиздрживо и дубоко непожељно стање које је неопходно променити. Та се промена некада нужно остварује ратом, за који се, наравно, користи војска, и који треба да донесе прихватљив и одржив мир.²⁹ Нека шира дефиниција *сврхе* оружаних снага свакако би могла укључивати и атрибуте: трајан, одржив, повољан, добар или макар прихватљив мир, за чије се остваривање користи *средство* рата.

Иако је рат, као што је објашњено, примарно средство остваривања сврхе и функције војске, он свакако није њен једини инструмент. Поред остваривања бољег и стабилнијег мира путем рата, функција оружаних снага је и очување и заштита постојећег мира, уколико то стање омогућава прихватљив живот друштва. За разлику од рата, који је по својој природи привремено стање које се конципира као период који треба да прође, мир се „нормативно конципира као перманентно стање ствари”,³⁰ стање које је „нормално” и које треба да траје. Међутим, не треба заборавити да конципирање мира као перманентног стања повлачи са собом и процесе производње, одржавања и за-

²⁶ Semjuel Huntington, *Vojnik i država*, Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka, Diplomatska akademija, Beograd, 2004, стр. 77.

²⁷ У последњим деценијама евидентна је тенденција да се елиминацијом могућности рата и његовом *a priori* криминализацијом сукоб настоји трансформисати у нешто што је веома опасно по слободу на глобалном нивоу. Шире о импликацијама ревизионизма теорије праведног рата у: Dragan Stanar, „Revisionism and New Conflicts: Negation of The Possibility of War”, *Српска политичка мисао*, Vol. 63, 1/2019, pp. 227-239.

²⁸ Jovan Babić, „The Structure of Peace”, *Filozofski godišnjak*, 21/2008, pp. 194.

²⁹ Мир може подразумевати стање у којем се нормализују драстична дискриминација, експлоатација, одузимање достојанства већем броју људи, у којем се легализују терор институција, ропство, насиље, итд. Стога је почетна премиса пацифистичког резонавања, да је сваки мир бољи од сваког рата, очито неутемељена, што показују миленијуми историје људског рода у којима је рат биран као повољније решење од постојећих услова мира.

³⁰ Jovan Babić, „The Structure of Peace”, *Filozofski godišnjak*, 21/2008, pp. 195.

штите таквог стања, у којем се, у суштини, успешно избегава рат. Институција војске има виталну улогу у одржавању и заштити мира. Односно, она својим постојањем и ефикасношћу директно омогућава избегавање рата, испуњавајући функцију *одвраћања* од потенцијалних напада. Како је рат био нужно средство *креирања* прихватљивог мира, тако је и одвраћање нужно средство његове *заштите* и *очувања*. Нигде на планети не постоји мир који нека оружана сила не штити и не гарантује, као што не постоји педаљ насељене територије који није под заштитом неке војске.³¹ У оба ова случаја оружане снаге испуњавају своју сврху – стварају и одржавају прихватљив мир, ослањајући се на два различита средства – рат и одвраћање. Разлика је у томе што се у периоду стварања прихватљивог мира, тј. у рату (у транзицији између неприхватљивог у прихватљиви мир), недвосмислено и евидентно види функција војске, док се у периоду заштите и очувања прихватљивог мира, тј. када нема рата, она некако занемарује, потцењује и (не)намерно „заборавља”. Овакво „заборављање” и потцењивање насушне функције и улоге оружаних снага у миру нарочито је опасно када се из шире лаичке јавности „прелије” и на институције политичког система, тј. на доносиоце политичких одлука који креирају односе политичког система и војске и утичу на статус институције и њених припадника у друштву.

Мир без војске?

По својој природи, рат је у савременом свету очигледно немогућ без оружаних снага, иако војска није једини субјект који узима учешће у њему. Међутим, још значајније и интересантније питање јесте: да ли је могућ *добар* и прихватљив мир у за државу без војске? Актуелност и релевантност овог питања нарочито су оснажени управо поменутом релативизацијом значаја војске у друштву и политичком систему и (не)намерним подстицањем перцепције оружаних снага као својеврсног баласта остатку друштва. Из претходне дискусије о диференцијацији између *сврхе* и *средстава* оружаних снага јасно се може закључити да је остваривање и очување прихватљивог мира данас немогуће без (неке) војске.³² Управо се на темељу тог триизма мора градити позиција и статус војске и њених припадника у друштву и односи политичког система према институцији оружаних

³¹ Ретке државе које немају сопствене оружане снаге ослањају се на оружане снаге других држава или војних савеза који им гарантују очување мира. Нигде на планети не постоји „самоникли” мир, настао *ex nihilo*, који неко није створио и који неко не штити. Шире о поимању улоге оружаних снага у друштву кроз историју: Илија Кајтез, *Мудрост и мач*, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2012.

³² Као што народна мудрост каже, „ко не храни своју војску, храниће туђу”. Нека, или боље рећи нечија војска увек штити мир, чак и када друштво одлучи да то не буде његова војска. У оваквим ситуацијама поставља се питање: да ли је такав мир пожељан и добар за оне који у њему живе?

снага. Све остале друштвене институције, а нарочито институције политичког система, захтевају постојање мира како би уопште могле реално постојати и деловати, те је, сходно томе, постојање војске заправо *нужна претпоставка* било каквог, а не само оптималног политичког функционисања.

Без војске, дакле, не постоји прихватљив мир, а без таквог мира не постоје предвидљивост, контрола, нормалност и све оно што обезбеђују норме и спровођење закона – „постојање закона... претпоставка је нормалног друштвеног живота”.³³ Закони који уређују друштво, а који нису плод слободне одлуке народа и на које народ не пристаје јесу наметнути и окупаторски закони који могу постојати само у неприхватљивом и ропском миру, те „немају исти степен обавезности”.³⁴ Неки аутори чак сматрају да је мир безвредан уколико је регулисан наметнутим законима – „закони, који представљају суштински састојак мира, морају да буду прихваћени и да се спроводе (и једно и друго!), иначе мир нема вредност”.³⁵ Стога, иако су неке друге институције задужене за креирање и спровођење закона, који омогућавају нормалан живот у друштву, оружане снаге дају смисао и омогућавају спровођење *наших* закона, дакле и нормалан живот. У наративу о сувишности војске чест је аргумент да је рат мало вероватан и да до њега више не може доћи. Чак и уколико изразито наивно прихватимо ову тврдњу, она заправо није аргумент против постојања војске, већ најснажнија потврда њене вредности и испуњавање њене *сврхе* (мира), али не кроз *средство* рата већ кроз *средство* одвраћања. Она је гарант мира, тј. одсуства рата; војска која је способна да вечно очува мир најбоља је могућа војска.

Закључак

Важност појмова и прецизног рашчлањивања њиховог значења и корелација можда не изгледа толико велика и суштинска ван филозофског дискурса, али она то дефинитивно јесте. Неразумевање значења појмова и импликација њиховог коришћења често може имати озбиљне последице по појединце и целокупно друштво. У случају оружаних снага, неразумевање разлике између појмова *сврха* и *средство* један је од фактора који утичу на перцепцију значаја и важности војске у миру. Неадекватна перцепција значаја војске има утицаја и на однос остатка политичког система према институцији војске, али и на статус и углед њених припадника у друштву. Разјашњење ове појмовне конфузије битан је корак ка остваривању оптималне позиције оружаних снага у политичког систему, која гарантује и адекватно вредновање њених припадника од стране остатка друштва у мирнодопском периоду.

³³ Jovan Babić, *Moral i naše vreme*, Službeni glasnik, Beograd, 2005, str. 143.

³⁴ Шире о валидности и легитимности закона као израза слободне воље политичког колективитета у: Драган Станар, *Етика међународне политике*, Добротољубље, 2021, стр. 170-179.

³⁵ Jovan Babić, „Ispravno i nužno: Oglad o odbrani”, *Filozofski godišnjak*, Vol. 24, 2011, str. 136.

Држава почива на спровођењу закона и обезбеђивању нормалног и прихваћивог функционисања за своје грађане, што је функција свих институција у политичком систему. Предуслов сваке „нормалности“ и законитости јесте стање мира, који је сврха постојања оружаних снага. Без мира који оружане снаге обезбеђују друштву средствима рата и одвраћања, све остале институције политичког система, као и сама држава, не би могли одрживо функционисати, бар не у неком дужем периоду. Стога држава има примарну дужност да одржава оптималну војску у стању мира,³⁶ јер би одустајање од таквог стремљења значило одустајање од одржавања и одбране мира, односно „одустајање од права на овлашћење на спровођење закона“.³⁷ Ова дужност државе мора бити артикулисана у адекватном односу политичког система према оружаним снагама. Шира јавност, са друге стране, мора бити едукована о есенцијалном значају војске као темеља функционисања свих осталих институција политичког система у миру који омогућава. Коначно, едуковање шире јавности о сврси војске и средствима које она користи да ту сврху испуни у перспективи доприноси адекватном вредновању припадника оружаних снага и њиховом друштвеном статусу, будући да они омогућавају „нормалност“ живота и функционисање свих других важних друштвених институција.

Литература

- [1] Babić, Jovan. „The Structure of Peace”, *Filozofski godišnjak*, 21/2008, pp. 189-198.
- [2] Babić, Jovan. „Ispravno i nužno: Ogled o odbrani”, *Filozofski godišnjak*, Vol. 24, 2011, str. 130-146.
- [3] Babić, Jovan. *Moral i naše vreme*, Službeni glasnik, Beograd, 2005.
- [4] Hantington, Samjuel. *Vojnik i država*, Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka, Diplomatska akademija, Beograd, 2004.
- [5] Kajtez, Ilija; Stanar, Dragan. „Postmodern Thought and Modern World”, *Creating Sustainable Community*, Proceedings, Univerzitet Union Nikola Tesla, Beograd, 2021, p. 333-346.
- [6] Kajtez, Ilija; Starčević, Srđan; Ružičić, Bojana, „The Essence of Phenomenon of Peace and the notion of Peace Building”, *Vojno delo*, 8/2018, pp. 5–23.
- [7] Pavlović, Zoran; Stanar, Dragan. „Ubistvo u ratu: mržnja bez zločina i zločin bez mržnje”, *Human Rights Protection*, 1/2019, str. 75-88.
- [8] Petrović, Gajo. *Logika*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2011.
- [9] Rodin, David. *War and Self-Defense*, Clarendon Press, Oxford, 2004.

³⁶ Одржавање оптималне војске у стању мира подразумева и њено усавршавање и адекватно наоружавање, што парадоксално може повећати безбедносне изазове, уколико се уђе у такозвану „трку у наоружању“. Шире у: Dragan Stanar, „Zatvorenikova dilema i paradoks trke u naoružanju”, у: Sanja Mrazovac Kurilić, Ljiljana Nikolić Bujanović i Miša Stojadinović (ur.) *Savremeni ekološki, društveni, politički i ekonomski izazovi*, Univerzitet Union Nikola Tesla, Beograd, 2020, str. 288-300.

³⁷ Jovan Babić, *Moral i naše vreme*, Službeni glasnik, Beograd, 2005, str. 144.

[10] Stanar, Dragan. „Paramilitary Organizations and Private Military Companies in War: How to Restrain What You Do Not Control?“, in Patrick Mileham (ed.), *Jus Post Bellum – Restraint, Stabilisation and Peace*, Brill Nijhoff, Leiden/Boston, 2020, pp. 362-387.

[11] Stanar, Dragan. „Revisionism and New Conflicts: Negation of The Possibility of War“, *Српска политичка мисао*, Vol. 63, 1/2019, pp. 227-239.

[12] Stanar, Dragan. „Zatvorenikova dilema i paradoks trke u naoružanju“, u Sanja Mrazovac Kurilić, Ljiljana Nikolić Bujanović i Miša Stojadinović (ur.) *Savremeni ekološki, društveni, politički i ekonomski izazovi*, Univerzitet Union Nikola Tesla, Beograd, 2020, str. 288-300.

[13] Strachan Hew. „Preemption and Prevention in Historical Perspective“, in Henry Shue and David Rodin (ed.) *Preemption: Military Action and Moral Justification*, Oxford University Press, Oxford, 2007.

[14] Volzer, Majkl. *Pravedni i nepravedni ratovi*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.

[15] Војска Србије. *О војсци*, доступно на: http://www.vs.rs/sr_lat/jedinice/vojska-srbije (приступљено 27.7.2021.)

[16] Даниловић, Неђо; Гордић, Миодраг; Благојевић, Срђан. *Савремени системи безбедности*, Завод за уџбенике, Београд, 2015.

[17] Драгишић, Зоран. „Систем националне безбедности – покушаји дефинисања појма“, *Војно дело*, 3/2009, стр. 162-176.

[18] Кајтез, Илија. *Мудрост и мач*, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2012.

[19] *Речник српског језика*, Мирослав Николић (ур.), Матица српска, Нови Сад, 2011.

[20] Станар, Драган. „Теорија праведног мира: импликације и опасности нормативне теорије праведног мира“, *Политичка ревија*, Vol. 68, 2/2021, стр. 87-103.

[21] Станар, Драган. *Етика међународне политике*, Добротољубље, Београд, 2021.

[22] Станар, Драган. *Праведан рат – између апологије и обуздавања рата*, Добротољубље, Београд, 2019.

[23] Старчевић, Срђан; Благојевић, Срђан. „Кревелдов спор са Клаузевицем – Да ли је смисао рата политички?“, *Српска политичка мисао*, Vol. 56, 2/2017, стр. 117-134.

Резиме

Однос политичког система, а у ширем смислу и политичке заједнице, према војсци у великој је мери дефинисан схватањем улоге и сврхе коју војска има у једном друштву. Неразумевање истинске сврхе војске често доводи до неадекватног вредновања ове институције, како у политичком систему, тако и од стране шире јавности. Циљ рада јесте дефинисање мира као сврхе војске, које ће омогућити исправно схватање њене виталне политичке улоге као нужног оквира и предуслова постојања и функционисања свих осталих институција у друштву. У раду се анализира перцепција улоге институције војске и њених припадника и нуди алтернативна дефиниција њене функције и сврхе, која олакшава исправан увид у улогу војске у друштву и осликава њена суштинска

природа. Интуитивно поимање улоге војске, кроз погрешно интерпретирање инструмента (рата) као саме сврхе, редукује и њену сврху на рат, а тиме и детерминише однос лаичке политичке јавности према овој институцији и њеним припадницима. Зато је неопходно понудити адекватан одговор на питање: зашто је сврха војске заправо мир а не рат, какав је то мир, и којим функцијама ова институција испуњава своју улогу. Закључује се да овако дефинисану сврху „доброг“ мира војска реализује двоструко – у миру његовим очувањем кроз функцију одвраћања, а у рату његовим што бржим успостављањем кроз победу.

Кључне речи: *војска, мир, рат, сврха, средство, закони*

© 2021 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/rs/>).

